

ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԻՈՔ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Տես երես 16)

Փորորիկ մը Ապետան յանձն վրայ.

Մահուան խոր լուսթիւն մը պատեր էր չորս կողմի լեռանց վրայ, և ամենքը նաւակին մէջ մնջի պէս լուռ կեցեր էին. վասն զի այն մօտալուտ ահաւոր վտանգը տեսնալէն՝ բոլորին լեզուն ալ կապուեր էր: Եկիտիոսը նախատեսաւ ըլլալով փոթորկին գալստեան, թիերը ձեռքը բռնած անգործ կեցեր էր, և իրեն անհնարին երևնալով ցցուած ժայռին հասնելը՝ փոթորկին կը սպասէր, որպէս զի նաւակը ալեաց տալով կարենայ միւս եզերքը ապաւինիլ:

— Ահա կու գայ փոթորիկը, յարգոյ վարժապետ, ըսաւ, խնդրեմ տեղդ աւաւր նստած աղէկ զգուշանաւ որ ղեկը տեղէն դուրս չիյնայ. լաւ կ'ըլլայ եթէ տղայք նստարաններէն վար նաւակին յատակը նստին. իշխաններ, ձեզի ալ կ'աղաչեմ որ տեղերնիդ հանդարտ կենաք, որպէս զի յանկարծ նաւակին հաւասարակշռութիւնը չիկորսուի:

Ծեր Եկիտիոսին այսպէս խօսելուն և հազիւ ամեն մարդ անոր զուրցածը կատարելու ատեն՝ ժայռին գազաթը խորին մթութեան մը մէջ թաղեցաւ. և ահա սաստիկ գոռալով և չորս զին դղրդացընելով հասաւ ահաւոր փոթորիկը, ցամաքէն հետը բերելով աւազ, փոշի, ծառի տերեւներ ու ճիւղեր. երկինքը խաւարեցաւ, մերձաւոր ցամաքը աչքի չերևալու չափ: Հողմոյն բռնութենէն դրօշը կոտրուելով ինկաւ լճին մէջ, որոյ ջուրը արդէն լեռնաձև ալիքներ կը թաւալէր: Եկիտիոս նաւակը ալեաց տալով՝ ըսաւ. « Պէտք է որ հիմա ճօճանք ձիւարեւելով ալեաց վրայ. » և

սկսաւ նաւակը շարունակ վեր ելլալ ու վար իջնալ: Նոյն միջոցին վարժապետն ալ ղեկին քով նաւակին հետ կը շարժէր՝ վախէն ղեկին փաթթուած իբր թէ խեղդուելու վտանգի մէջ ըլլար. և բեսին գոյնը ալեաց փրփուրին նման ճերմակեր էր, և ինքն ալ այնպէս սաստիկ չփոթած էր՝ որ նաւակին կառավարութիւնը բոլորովին մտքէն ելեր էր. ուրով յանկարծ նաւակին ծայրը դէպ 'ի ձախակողմը դառնալով՝ ալիքները կողմնակի զարկին նաւակին: Սոսկալի աղաղակ մը փրթաւ. վասն զի նաւակը կործանման վրայ էր, զոր Եկիտիոս տաժանելի աշխատութեամբ աղատեց առաջին դրիցը բերելով զայն, և ալիքները դարձեալ ետեւէն սկսան բաղխել: « Ղեկին քովէն 'ի բաց գնա », կանչեց Եկիտիոս վարժապետին: Բայց անիկայ Եկիտիոսի չէր լսեր, և ղեկը այնպէս պինդ գրկեր էր, որ նաւակին քիթը անդադար կը շրջէր: « Աստին բերէք զինքը ղեկին քովէն », նորէն պոռաց նաւակավարը նաւակին մէջիններուն, և ինքը բոլոր հոգով կ'աշխատէր գէշ ղեկավարութեան վտանգէն պահելու զայն: Տղայք այս միջոցին ուժգին կանչելով կու լային: Բարեկամ՝ իշխանը հրամայեց վարժապետին որ նաւակին ղեկավարութիւնը միայն ծերոյն թողու: Սրտադուղէն մահուան դուռը հասած մարդը խելացնոր ապուշ մը դարձած՝ ջրոյն վրայ կը նայէր և փոթորկին ահաւոր ձայնէն զատ ուրիշ ձայն չէր լսեր:

Քահանայն հանդարտ աչօք տեսնալով վտանգին մեծութիւնը, որոյ մէջ կը ձգէր զիրենք այս անմիտը. « Շուտ, ըսաւ, ասկէ վար իջիր տղոց քով՝ ապա թէ ոչ քեզի համար բոլորնիս ալ կը կորնչի՞նք »: Երբ վարժապետը ալ ուշ չէր գներ քահանային, ալիքները հետզհետէ նաւակին կողը կը բաղխէին և Եկիտիոսին ձեռքը թիակ մըն ալ կը բեկանէր. այն ատեն բարեկամ իշխանը անձամբ երթալով և զանիկայ ուժով մը բռնելով կը քաշէր որ՝ թերեւս կարենայ տեղէն շարժել. կարելի էր այս՝ եթէ նոյն միջոցին նաւակը կործանման վիճակին չի-

հասնէր. որով հարկադրեցաւ իշխանը նորէն թողուլ զանիկայ, վախելով աւելի տղայոցը մահէն քան թէ իրեն: Սակայն միւս իշխանը, որ շատ աւելի պատճառներ ունէր մեռնելէ վախնալու և դեռ շատ ապրիլն ալ կը սիրէր բնականաբար, չկրցաւ տեղը հանդարտ կենալ, կոհակաց ներս ցայտելը տեսնալով, առաւ հրացանը ձեռքը և զայն շիտակ վարժապետին ճակտին ուղղեց ամուր կանչելով. կորիւր ատկից, անօրէն, ապա թէ ոչ հիմա կը մեռնիս»: «Վայ, ինչ կ'ընես. Աստուծոյ սիրոյն համար, կեցիր, կ'աղաչէր քահանայն անոր, և հրացանը մէկզի առ:» Այս միջոցին մեծ հոգէ մը ազատեցան, վասն զի վարժապետը հրացանին երկիւղէն բռնուած ինքզինքը նաւակին մէջ տեղը նետեց և ողորմեալաբար սկսաւ ճուսլ. ինկած տեղը ջրով լեցուն դանալով՝ կը համարէր թէ նաւակին յատակը ծակեր է և ինքն ալ լճին մէջ կը խորասուզի:

Այս վատասիրտ մարդուն ցուցած երկչոտութիւնը տղայոց երկիւղն ալ կ'առաւելուր, զորոնք մխիթարելու դարման մը անհնարին էր գտնալն: Մինչև հիմա դեռ որոտումն չէր եղած, յանկարծ փայլուն կայծակ մը լճին վրայ զարկաւ, և սաստիկ որոտմամբ վերին կամարէն սկսաւ հեղեղօրէն անձրև թափել: Փայլատականց ճայթմունքը լերանց արձագանգին հետ խառնուած սարսափ կը բերէին տղայոց վրայ, որոնք քահանային հետ ջերմեռանդն աղօթք կ'ընէին:

Երբունի եկիտիոսը ուրիշ նոր թիակ մը ձեռքն առաւ, զոր նախատես ըլլալով հետը բերեր էր, և այնպիսի ճարտարութեամբ կը կառավարէր՝ որ նաւակը միշտ ըստ երկայնութեան ալեաց վրայէն սահելով ընկղմելու վտանգէն հեռու ըլլայ: Հենրիկոս՝ տղայոցմէ կըրսերը՝ աղօթեմէն վերջը կ'ըսէր քահանային.

— Մեք պիտի չխղդուինք, տէր հայր, անանկ չէ:

— Յուսամ թէ կ'ազատինք, պատասխանեց քահանայն. բայց, տղայս, ինչ որ Աստուած կամի այն ըլլայ. մարդուս

կեանքը միշտ Աստուծոյ ձեռքն է. անոր համար պէտք չէ յուսահատիլ, այլ ապաւինինք անոր ձեռքին՝ որ կ'իշխէ հողմոց և մրրկաց. անշուշտ հիմա ալ հայրական աչքը կը նայի մեր այս փոքր մակուկին վրայ. և Յիսուս որ անմեղ տղայքը կը սիրէ՝ ձեր այսպիսի ատեն սրտառուչ հառաչանքը լսելով՝ հրամայէ պիտի ալեաց՝ որ զմեզ անմիաս միւս փղերքը ձգեն. այս յուսով եղիք դուք ալ, տղայքս. բայց միշտ պատրաստ եղիք, ասոր հակառակն ալ կրնայ պատահիլ. Աստուծոյ օրհնեալ կամքն ըլլայ:

Թէ և քահանային այս խօսքերը չապահովցուցին տղայքը իրենց փրկութեանը վրայ, սակայն գոնէ քիչ մը մխիթարեցին, այնպէս որ կամաց կամաց սրտերնուն մեծ երկիւղը փարատելու հետ էր. երկչոտ վարժապետին նայելը արժանի չէին սեպեր, որոյ հետ առաջ խաղացեր խնտացեր էին, այլ կը նայէին առաքինի քահանային զուարթ երեսը և ձկնորսին աներկիւղ կերպարանացը, որ անդադար ալեաց դէմ կը մաքառէր և երբեմն աչքը իրենց դարձնելով՝ «Վտանգ մը չկայ, այսպէս միշտ հանդարտ կեցէք», կ'ըսէր:

Եկիտիոս տղայոց ինչ քաջալերութիւն որ կու տար, ինքն ալ նոյն կարծիքն ունէր. վասն զի կանոնաւոր կերպով կը դիմէին ալեաց վրայ. բայց երբ յանկարծակի նաւակին ընթացքը չփութեցաւ, ծերուկը ինչ ընելիքը չէր գիտեր. նաւակը մերթ աստ մերթ անդ կը տատանէր հակառակ հով մը ելլելուն պատճառաւ. ահա սև մրրկաբեր ամպ մը միւս կողմէն դուրս ցցուեցաւ. լճին երկու ծայրէն կայծակունք կը թափէին, և երկու կողմէն ալ հովը փչելով լճին մէջ տեղը ալեաց մաքառումն կը ձեւանար:

Տղայքը իմանալով վտանգին սաստկանալը՝ սարսափած քահանային կը նայէին. նա ալ շոյելով զիրենք ձեռօք նշան կ'ընէր որ լուռ կեցած աղօթեն:

— Արդեօք չե՞նք կրնար քեզի օգնութիւն մ'ընել, հարցուց քահանայն Եկիտիոսին:

— Այո, կարելի է, բայց ով գիտէ ղեկավարել:

— Ես կ'ուզեմ փորձել զայն Աստուծոյ օգնութեամբը, ըսելով քահանայն տեղէն ելաւ որ երթայ:

Սակայն իրեն բարեկամը չթողուց զինքը, աղաչելով իրեն տեղը նստիլ և խեղճ տղայքը մխիթարել, որոնք իրեն շատ կը կարօտէին. ինքը փութով գնաց ձեռք առաւ ղեկը. ապա Եկիտիոսին հարցընելով ուսաւ որ՝ պէտք է զայն միշտ շիտակ բռնել, վասն զի երկու հողմոց մէջ կը տարուբերէին՝ ոչ առաջ և ոչ ետեւ երթալով. իսկ եթէ 'ի ձախ կամ՝ յահեակ շեղէին նաւակին կործանումը կը հասնէր:

Թէպէտ և իշխանը երկու ձեռք հաստատուն բռնեւ էր ղեկը՝ աչքին ուղղութեան նպատակ ունելով կոտորած դրօշին բեկորը, սակայն սիրտը չի հանդարտելով յաճախ կը հարցընէր ծերոյն նաւակին դիրքը, և անոր խրախուսովը նոր զօրութիւն կը զգենուր:

Այն միջոցին ջուրը սկսաւ նաւակին մէջ զեղուլ ալեաց թափէն. միւս իշխանը մէկ կողմանէ պարպելով հանդերձ՝ չէր կարող ջրոյն սաստկութեանը դիմակալել. վարժապետը փայտի պէս անշարժ ինկեւ էր, օգնութեան կանչելին զինքը, բայց ողորմելին զուխը վերցունելով և նորէն այն սպիտակ փրփուրներէն ահաբեկելով նստարանին տակ կը ջանար մտնալ:

Բարոյական սկզբունքէ զուրկ այս պիտի մարդ մը չէր տեսած քահանայն, և այս առթիւ բոլոր տարակոյսը փառատելով՝ հաստատեց մտացը մէջ թէ անոր վրայ ունեցած գէշ համարմունքը իրաւացի էր. և սկսաւ յորդորել տղայքը որ իրեն հետ զլխարկով ջուրը դուրս թափեն: Գործոյս յաջողութեամբ կամաց կամաց ողորման առջեւ կ'առնուէր:

Կը շարունակուի:

ՄԱՀ ԿԵՍԱՐՈՒ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

(Տես երես 31)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ

ՏՈՒՊԱՊԵՆԼԱ, ԿԵՍԱՐ, ԱՆՏՈՆԻՈՍ

ՏՈՒ. Դիւցազուն տէր, Ժերակոյտն աստ 'ի դուրս հաւաքեալ ըստ քում հրամանի, խնդրեն մը տանել:

ԿԵՍ. Եւ զի՞ այդչափ յամեցին. մտցեն վաղվա զակի:

ԱՆՏ. (Ի հրանէլ նոյս). Ահաւասիկ են. երեսը նոյս առեղութիւն և մախանս դուշակեն:

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ

ԿԵՍԱՐ, ԱՆՏՈՆԻՈՍ, ԲՐՈՒՏՈՍ, ԿԱՍՍԻՈՍ,
ԿԻՄԲՐՈՍ, ԴԵԿԻՄՈՍ

ԿԵՍ. Մտէք, յառաջ մատիք, հիմունք հաստատութեան Հռովմայ, և նեցուկք ամրութեան արքայութեան նորա, քաջ նիզակակիցք իմ. առ իս մատիք, Կասսիոս և Կիմբրոս, և դու իմն Բրուտոս: Եհաս ժամ, եթէ օգնեսցեն մեզ երկինք 'ի վերուստ անթերի նուաճութեան տիեզերաց և հաճելոյ մտաց Կրասոսի 'ի դժոխս, կործանմամբ դահին Կիւրոսի. ժամ է արդ զպալասորդ տէրութեան Հռովմայ 'ի քառից ծագաց աշխարհի՝ ընդ բովանդակել իրաւամբք մարտի. ամենայն ինչ կազմ և պատրաստ կայ, և Եփրատէս մնայ Կեսարու. և վաղիւ՝ անդր ուղեւորիմ: Ելցեն ընդ իս Բրուտոս և Կասսիոս. Իտալիա և Գաղիլիա տացի 'ի ձեռս Անտոնիոս: Ոչ ինչ այլ մնայ Հռովմայ և ինձ, բայց դիտել տեսանել որով անուամբ արժան իցէ ինձ թաղաւորել աշխարհի. գիկտատոր էր Սիլվա, հիւպատոս՝ Մարիոս և ինքնակալ՝ Պոմպէոս. ամա ես յաղթեցի. և շատ է ասել, եթէ նորոյ իշխանութեան՝ պէտք են նոր անուան: Առ հասարակ հռչակ ընթաշայ, եթէ զուր խրոխտանայ Հռովմ 'ի կռիւ գալ ընդ Պարսից. մի միայն արքայ բաւական է նկուսն առնել զնոսա. ընդգէմ նոցա հանդերձի Կեսար և ոչ է արքայ. Կեսար, քաղաքացի ոք, է հզօր, քաջարի և գեղապանձ 'ի փառս յաղթանակի իւրոց մրցանաց. այլ իշխեսցէ թերևս յաւուր միում զյեղեղուկ ռամկին զստամբակութեանն փորձել փորձ. ահ, միթէ իմով կենդանութեամբ յաղթեսցի Հռովմ. եթէ ոչ նախ բիւր անգամ սատակեսցի Կեսար: Շատ է արդ, շատ է արդ. Ժողովուրդ Հռովմայ, լսէք դուք ինձ և խելամուտ էք բանին՝ որում ցանկամ և վստահացեալս եմ. աղէ յուշ ածէք միանգամ զգօրութիւն իմ և զբարերարութիւն:

ԿԻՄԲ. Ժամ է արդ խօսելոյ, Կեսար. այն ամենայն թագ և գաւազան արքունի պտուղ մերոց վստակոց, զոր գու մեզ յաղթանակ կարգես, թշնամանս թուին յաչս նախանձաւոր ծերա-